2022

DEVELOPMENT AND INNOVATION

SCIENTIFIC ONLINE JOURNAL

https://sites.google.com/view/imxu/

реестр:1070589

BOLALAR PSIXOLOGIYASINI O‘RGANISH QONUNIYATLARI

Xolmuminov Qobiljon Nodir og‘li

Qoraqalpoq davlat universiteti sanatshunoslik fakulteti amaliy psixologiya mutaxasisligi 2 B guruh talabasi

Bolalar psixologiyasi yosh davrlari psixologiyasi fanining bolimlaridan biridir. Yosh psixologiyasi, shu jumladan, bolalar psixologiyasining psixologiya fanidagi boshqa tarmoqlardan farqi shundaki, u psixik hodisalaming ozini emas, balki rivojlanishi va yosh bilan bogliq ravishda ozgarishini tadqiq etadi. Ushbu muammolami hal etish uchun inson hayotining har bir bosqichida bolalik, ospirinlik, yetuklik va qarilikda uning psixikasida roy bergan ozgarishlami chuqur organish talab etiladi. Albatta, ular ortasida muayyan farqlar mavjud. Ortadagi farq ulaming maqsadlari, konseptual apparati, metodologiyasi va ular doirasida amalga oshiriladigan chora-tadbirlarda yaqqol namoyon bo ladi. Fundamental nazariy tadqiqotlarning asosiy maqsadi amaliyot uchun bolgan ahamiyatidan qati nazar, psixik hodisalar haqidagi bilimlarni kengaytirib borishdan iborat. Amaliy psixologiya esa kundalik hayot bilan bogliq konkret muammolami hal etishga qaratilgan tadqiqotlarni otkazadi. Fundamental tadqiqotlarda tadqiqotchi shaxsining tasirisiz ham ilmiy metod oz vazifalarini bajaradi. Ammo amaliy psixologiyada psixolog shaxsi metodning ajralmas qismi boiib hisoblanadi. Nazariy izlanishlarda qollanayotgan metodlarning ishonchliligi, validligi, reprezentativligi muhim ahamiyat kasb etsa, amaliy psixologiyada bular asosiy rolni oynamaydi. Shunga qaramay, bola psixik taraqqiyotiga xos qonuniyatlar va

2022
DEVELOPMENT AND INNOVATION
SCIENTIFIC ONLINE JOURNAL
https://sites.google.com/view/imxu/
реестр:1070589

nazariy bilimlami egallabgina haqiqiy professional mutaxassis- psixolog, tarbiyachi bolib yetishish mumkin. L.F.Obuxova orinli takidlaganidek, bolalar psixologiyasi sohasidagi nazariy vazifalar hal etilgandan keyin ilmiy bilimlarni amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlari ham kengaytirildi.

Bola psixikasini organishda tadqiqotchi bir qator pritnsiplar qoidalarga tayanishi, ularga rioya etishi lozim boladi. Bu printsiplar quyidagilardan iborat:

Obektivlik prinsipi tadqiqotchidan malumotlar bilan ularning talqinini aralashtirib yubormaslikni talab qiladi. Masalan, mashgulot davomida bola oynadan tashqariga qarayotgan edi deb aytilsa, bu muayyan hodisa haqidagi malumot bolib hisolanadi. Lekin bola etiborsiz deb aytish hodisaning talqinidir. Hodisaning ozi bilan uning talqinini aralashtirib yubormaslik kerak. Chunki yuqoridagi misolda ham bola oynaga qarab tuigan esa-da, tarbiyachi sozlariga katta etibor berayotgan bolishi mumkin.

Sababiylik printsipi bola shaxsi va ongida yangi sifatlarning hosil bolishini taminlovchi barcha shart-sharoit va omillami imkon qadar organishni talab qiladi. Masalan, mashgulot davomida bola tez-tez oyna tarafga qarayotgan bolsa, bu hodisaning iloji boricha koproq sabablarini aniqlashga urinish kerak: kochadagi biron narsa bola etiborini oziga tortdimi, mashgulotda bola charchab qoldimi, qilayotgan material bolaga yaxshi tanishmi va hokazo.

D. B. Elkonin kichik, orta va katta maktabgacha yoshdagi bolalaming syujetli-rolli oyinlariga xos xususiyatlarni organib, ozaro solishtirib bolalar oyinlari taraqqiyotiga xos umumiy qonuniyatni aniqlagan. Kondalangiga kesim shaklidagi tadqiqotda asosiy etibor sinaluvchi bolalar yoshidagi farqlarga qaratishi kerak. Farq qanchalik kichik bolsa, psixolog tadqiqotchi bola psixikasi va shaxsidagi

2022
DEVELOPMENT AND INNOVATION
SCIENTIFIC ONLINE JOURNAL
https://sites.google.com/view/imxu/
реестр:1070589

muhim ozgarishlami payqash uchun koproq imkoniyatga ega boladi.Tadqiqot uzunasiga kesim shaklida otkazilganda bir yoki bir necha bolaning muayyan vaqt oraligidagi hayoti organiladi. Tadqiqotchi uzluksiz ravishda bir yosh bosqichidan ikkinchisiga otishda bola psixikasi va hulq-atvorida roy beruvchi ozgarishlami aniqlab boradi.

Masalan, maktabgacha taiim muassasasida yangi dastur boyicha ish boshlangan boisa, muassasaga endi qabul qilingan bolalami 4-5 yil uzluksiz organish orqali dasturning bola taraqqiyotiga tasirini aniqlash va u haqida xulosa chiqarish mumkin boiadi. Uzunasiga kesim shaklidagi tadqiqot shuningdek, ayrim hollarda longityud tadqiqot ham deb ataladi.

Tadqiqotning bu shakli ancha murakkab va kop vaqt talab etadi:

Psixik taraqqiyot bolaning insoniyat tarixi davomida toplagan bilim va tajribalami ozlashtirishi hamda shaxs sifatida shakllanib borishi jarayonidan iborat. Yosh individ psixik taraqqiyotining aniq vaqt chegarasiga ega bolgan bosqichi. Psixik taraqqiyotning har bir bosqichida individda muayyan fiziologik va psixologik ozgarishlar kuzatiladi. Odatda psixologiyada xronologik va psixologik yosh ajratiladi. Xronologik yosh inson tugilgandan boshlab necha yosh yashaganini ifodalaydi. Psixologik yosh esa inson psixik rivojlanishi darajasini aks ettirib, kopincha aqliy yosh deb ataladi. Aqliy yosh turli yoshdagi odamlar uchun moljallangan maxsus test topshiriqlari orqali aniqlanadi. Aqliy yoshning xronologik yoshga nisbati bola psixik taraqqiyotining oziga xos korsatkichi – intellektual rivojlanish koeffitsientini hosil qiladi, bu koeffitsient ingliz tilidan olingan qisqartma IQ harflari orqali belgilanadi. Bularda albatta bolalar psixologiyasini bilish katta ahamiyat kasb etadi.

Foydalanildan adabiyotlar:

1. Z. Nishonova , G. Alimova Bolalar psixologiyasi va uni oqitish metodikasi Toshkent 2002

2. Jumaboev M Ozbek bolalar adabiyoti,Toshkent Ozbekiston 2002 y, 21b.

3. Maxmudov Y.F, Xudoyqulov X.J. Milliy gurur-manaviy komillik mezoni.T, Dizayn-Press 2011.327b.

4. Toraqulov E. Abu Rayhon Beruniy ruhiyat va talim-tarbiya haqida". T., Oqituvchi", 1992, 39-b

5. Qadimiy hikmatlar, T., F. Gulom nomidagi Adabiyot nashriyoti, 1987,

6. Rahimova R. Tarbiyachiga 1001 maslahat., Toshkent.,2007 yil

7. Sodiqova Sh. Maktabgacha pedagogika Toshkentyuyu., 2013 yil.